

SWAHILI B – HIGHER LEVEL – PAPER 1
SOUAHÉLI B – NIVEAU SUPÉRIEUR – ÉPREUVE 1
SUAHILI B – NIVEL SUPERIOR – PRUEBA 1

Tuesday 4 November 2008 (morning)
Mardi 4 novembre 2008 (matin)
Martes 4 de noviembre de 2008 (mañana)

1 h 30 m

TEXT BOOKLET – INSTRUCTIONS TO CANDIDATES

- Do not open this booklet until instructed to do so.
- This booklet contains all of the texts required for Paper 1.
- Answer the questions in the Question and Answer Booklet provided.

LIVRET DE TEXTES – INSTRUCTIONS DESTINÉES AUX CANDIDATS

- N'ouvrez pas ce livret avant d'y être autorisé(e).
- Ce livret contient tous les textes nécessaires à l'Épreuve 1.
- Répondez à toutes les questions dans le livret de questions et réponses fourni.

CUADERNO DE TEXTOS – INSTRUCCIONES PARA LOS ALUMNOS

- No abra este cuaderno hasta que se lo autoricen.
- Este cuaderno contiene todos los textos para la Prueba 1.
- Conteste todas las preguntas en el cuaderno de preguntas y respuestas.

KIFUNGU A

MTALII ATEMBELEA AFRIKA YA MASHARIKI

Ole Kena: Karibu, Bwana Smith. Ni matumaini yangu kuwa ulisafiri salama kutoka Ulaya.

Smith: Nzuri sana. Kuna baridi kiasi.

Ole Kena: Umewahi kuizuru Afrika Mashariki?

Smith: La hashu! Hii ni mara yangu ya kwanza kuitalii Afrika ya Mashariki. Unafikiri ni mambo gani ya kuvutia ambayo nitayaona?

Ole Kena: Kwanza kabisa, mazingira yetu ni safi na ya kupendeza. Kwa kuwa hatuna viwanda vingi kama huko kwenu Ulaya, hali ya hewa ni nzuri. Tuna misimu miwili pekee, masika na vuli. Majira ya masika ni mafupi sana na hayana baridi kali wala theluji. Mvua yenyewe ni kiasi na mara nyingi huwa na rasharasha na haiandamani na tufani.

Smith: Nitafurahia sana kuona Mlima Kenya na Kilimanjaro hususan theluji kileleni. Si inapatikana?

Ole Kena: Ndiyo theluji hupatikana. Kwa hakika umezuru wakati mzuri. Mwezi wa nane ni msimu wa vuli, kwa hivyo hutasumbuliwa na mvua nyingi. Pia kiwango cha joto ni kizuri.

Smith: Ahsante. Sasa nieleze machache kuhusu pwani yenu.

Ole Kena: Pwani yetu ni nzuri sana na ya kutamanika. Ina mchanga mweupe na laini. Vile vile wanyama kama kasa na kobe huonekana wakiogelea. Ni raha kuogelea ufuoni upepo mwanana unapovuma. Aidha, kuna mitumbwi na mashua ufuoni ambayo hutumiwa kwa uvuvi. Kando kidogo, kwenye nchi kavu, kuna minazi, mikoko na vichaka vyenye miti ya rangi nzuri.

Smith: Aha! Nchi ya kupendeza! Sasa nieleze kuhusu mbuga zenu.

Ole Kena: Kwanza kabisa, yafaa nieleze kuwa kuna mbuga nyingi za kitaifa. Mbuga kubwa zaidi katika Afrika ya Mashariki ni: Tsavo, Serengeti na Maasai Mara. Kuna wanyama wengi mbugani. Mathalani, chui na twiga, huvutia sana kwa ngozi zao zenye madoadoa. Wanyama wengine wana maungo ya kuajabia.

Smith: Je, unazo picha za baadhi ya wanyama hawa?

Ole Kena: Usitie shaka. Hapana haja ya picha. Utawaona wanyama wote hai.

Smith: Napenda sana. Nataka kuanza safari.

Ole Kena: Tutaanzia Maasai Mara. Twende basi!

Kimani, njogu et al, Tanzu za lugha: Kidato cha Pili, uk. 170-171 (2001)

KIFUNGU B

SONGORO MSTAAFU

Songoro, mjombangu, alikuwa tarishi katika afisi ya DC. Mara tu nilipofika nyumbani, mamangu aliniambia: “Nenda umsaidie mjombako! Kwani kulikoni?” Baba alimaka. “Alaa! Hujasikia habari za hospitalini bado? Aliuliza mama. Mke wa Songoro amezaa mapacha, na maskini hana hata senti moja mfukoni.” Mama alichukua shilingi mia tano akanipa nimpelekee Songoro kununulia nepi na kulipa ada ya hospitali ya mke.

Marambochia, mtoto wa Songoro, alikuwa hirimu yangu. Siku moja, nilipoandamana naye kutoka mpirani, alinidokezea jambo muhimu kuhusu familia yao.

“Aisei, karibuni baba atapewa *retire*, lakini halitupi wasiwasi.”

“Kwa nini hamna wasiwasi?” Nikasaili.

“Atapewa donge nono; atanunua *matatu* nami niwe utingo.”

“Kwa hivyo, utaacha kazi ya uboi?”

“Sasa? Tutakuwa matajiri na pengine tutamwajiri yule kalasinga tajiri wangu. Mategemeo ya mustakabali mzuri yalimfanya Marambochia kuwa na majivuno si haba. Mwanzo wa ngoma ni lele. Alisadiki kuwa *matatu* yao ingezaa mali tumbi! Wangenunua basi kisha lizae mabasi, majumba ya ghorofa na mashamba teletele. Ndoto za Marambochia zingesadifu halafu.

Asubuhi na mapema, Songoro alikuja kwa mjomba wangu mdogo aliyeitwa Tim na barua mkononi, akitaka kuzungumza na mke wa Tim. Alinipata mimi na Tim. Alipobaini kwamba mke wa Tim hayuko, alitaka kwenda zake.

“Kwani ulikuwa na shida gani ambayo sisi hatuwezi kutatua?” Tim aliuliza.

“Anyway,” Songoro alisema huku akimpa Tim barua kwa aibu. “Nilitaka mkeo anisomee barua hii nijue yaliyomo.” Tim aliipokea na kuisoma kwa ghibu.

“Lo? Bwana Songoro umestaafishwa kazi,” alisema hatimaye.

“Na pesa? Hasemi juu ya pesa zangu jamani?” Songoro alimaka.

Eeh! Pesa watakupa elfu sabini kama posho yako,” Tim akasema.

“Mungu baba ni mkubwa!” Songoro alisema akirukaruka sebuleni mwa Tim. Kisha alimwomba Tim shilingi elfu moja za kulipia malimbikizi ya kodi ya nyumba. Songoro alikula yamini kuwa sharti atalipa deni. Lakini kukopesha Songoro pesa kulikuwa sawa na kutoa zaka kwa Mungu. Baada ya wiki moja kulienea habari mtaani kuwa Songoro kapewa posho lake la kustaafu na hapakujulikana alikokuwa. Songoro alipatikana baada ya mwezi mzima akiwa amezuiliwa katika hoteli ya kitalii kashindwa kulipa huduma. Yasemekana aliingia huko na mrembo mmoja kayaya aliyemwibia senti zote.

Mwenda Mbatia, *Mwendawazimu na Hadithi Nyingine*,
Jomo Kenyatta Foundation, Nairobi (2000, Ukurasa 91-96)

KIFUNGU C

SITI BINTI SAAD

Siti ni mwanamke wa Unguja aliyeishi na kusifika katika miongo mitano ya kwanza ya karne ya ishirini. Alikuwa Mwafrika mweusi tititi asiyekuwa na hata tone moja la damu ya Kiarabu au kigeni. Alizaliwa Unguja mashambani, ambako baadaye aliolewa na kupata mtoto mmoja. Dhiki za maisha ya shamba zilipomlelea, aliwacha mumewe na mtoto wake kuko huko shamba na kuhamia mjini. Huko Ugunja akaanza kufanya kazi ya kufinyanga vyungu na kuvuza. Alipokuwa akifanya kazi hiyo, siku moja bwana mmoja mwenyeji wa mjini alimsikia akinadi vyungu vyake. Bwana huyu alipendezwa mno na sauti yake na akaamua kuwa sauti ya Siti ingefaa zaidi kughani nyimbo za taarabu kuliko kunadi vyungu. Ni bwana huyo aliyemtoa Siti katika kiza cha kutojulikana hadi mwanga wa umaarufu.

Alipozidi kupata umaarufu, baadhi ya watu wa mjini wakaanza kumwonea wivu na kumdharau bayana. Walimdharau kwa kuwa, jambo la kwanza alikuwa mwanamke. Pili alikuwa hana sura ya kuvutia. Tatu hakutoka katika nasaba bora. Nne, hakuwa na elimu ya kigeni. Sababu hizi na nyinginezo zilimfanya Siti kupigwa vita vikali ajabu. Vita alivyopigwa vilikuwa vya kishairi. Alitungiwa mashairi ya kumdhihaki. Vita hivi vikazidi kupamba moto kadri umaarufu wa Siti ulipozidi kuchanua na kunawiri. Mwisho mwimbaji huyu akaamua kujitetea. Akawajibu wale waliomwonea kijicho kwa nyimbo.

Si hoja uzuri, na sura jamali,
Kuwa mtukufu, na jadi kubeli,
Hasara ya mtu, kukosa akili.

Jibu la Siti lilikuwa pole, lakini lilikuwa juu ya msingi imara. Miliki bora kabisa ambayo mtu aliweza kuwa nayo katika dunia ilikuwa busara, mapenzi, uzuri na elimu ya kutafuta kweli. Ni jinsi gani basi mwanamke wa shamba kama Siti aliyekuwa na msingi hafifu katika maisha yake ya awali aliweza kupambana na mibabe milimbwende ya nyendo na nyenzo za mjini, na kuibwaga tiati? Siti binti Saad hakuridhika kuishi bila mwongozo kama mnyama. Alikuwa na ramani ya namna fulani ya kumsaidia katika maisha. Ramani yake ilikuwa “kusema fedha, kujibu dhahabu”. Kwa ramani hii ya maneno mepesi sana, lakini ya adili, aliweza kupambanua jema au baya; sifa au kashifa. Pasipo ramani, ijapokuwa ndogo, safari katika maisha ilikuwa ngumu. Majaribu ya maisha yalitazamiwa kumtokea wakati wowote. Ilimpasa kujiweka tayari kukutana nayo kwa kujua jinsi ya kutenda bila kupoteza wakati.

Wasifu wa Siti Binti Saad, Shaaban Robert, Nairobi,
Nelson Africa (1967)

KIFUNGU D

KISWAHILI KAMA LUGHA KUU AFRIKA YA MASHARIKI

Na Ishmael Juma

Mijadala kuhusu umuhimu wa Kiswahili kama lugha ya taifa kwenye nchi zilizoko Afrika ya Mashariki si jambo geni. Ni jambo ambalo limezungumziwa katika makongamano mengi ya Kiswahili miaka nenda, miaka rudi. Kwa nini nchi zilizoko kwenye maeneo haya zinastahili kukitumia Kiswahili kama lugha ya taifa? Ni kurahisisha mawasiliano, kung'ang'ania uzalendo, fahari na heshima zao tu, au kuna mambo mengine zaidi?

Ili kuweza kukitumia Kiswahili kwa manufaa zaidi katika Afrika ya Mashariki ni vema kufahamu kuwa lugha ni kichocheo bora cha uzalendo na utangamano. Lakini wakati huo huo inaweza kukwamiza juhudi za kuleta umoja wa taifa iwapo itahusishwa na historia ya ukandamizaji wa baadhi ya wananchi wa taifa hilo. Wenyeji wa lugha inayohusika wanaweza kuitukuza kiasi cha kuzusha chuki. Hapo, matumaini ya kusisitiza utaifa na mawasiliano hudidimia, na uhasama wa kikabila na dhuluma huibuka. Isitoshe, lugha pia ikitumika kwa minajili ya kunyanyasa lugha zingine inaweza kuleta vita vya kikabila.

Kwa sababu ya historia yake pana lugha ya Kiswahili ina uwezo mwingi wa kufaidi nchi zilizoko Afrika ya Mashariki na kati. Kiswahili kimekuwepo kwa miaka mingi na kimetumika kwenye biashara na maenezi ya dini za Kikristo na Kiislamu. Isitoshe, Kiswahili ni mojawapo ya lugha asilia za kibantu, kwa hivyo, kinaeleweka kwa urahisi na watu wengi. Kiswahili kimehifadhiwa vizuri kimaandishi na kinatumiwa na mwananchi wa kawaida katika mambo kama biashara, ukulima, elimu, na utawala. Kwa hivyo, kikitumika kama lugha ya kitaifa kinaweza kupanua shughuli nyingi za kijamii.

Mwananchi anapotamka neno la Kiswahili hadharani, hujinasua mara moja kutoka kwa mtego wa "ukabila", huvuka bahari ya ukabila na kuingia katika bahari ya utaifa. Katika vita baridi baina ya Kiswahili na Kiingereza au Kifaransa katika Afrika ya Mashariki na Kati, Kiswahili hakina budi kushinda kwa sababu wanaokitumia ni wengi. Ili kutimiza matumizi mwafaka ya Kiswahili kwenye nchi zilizoko Afrika ya Mashariki ni lazima serikali husika ziweke sera maluum za lugha ambazo zimeingizwa kwenye katiba za nchi hizo. Lisiwe ni jambo la kupigiwa siasa wala domo pasipo kujengewa misingi imara.

Taifa leo, 2007, Oktoba, 2007, uk.9